

QISHLOQ XO'JALIGIGA MO'LJALLANMAGAN YER UCHASTKALARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA XUSUSIYLASHTIRISH LOYIHALARINI BOSHQARISH

Alimov Bakhodir Batirovich

Professor of the Department of Project Management of the Graduate School of
Business and Entrepreneurship under the Cabinet
of Ministers of the Republic of Uzbekistan.

E-mail: bakhodir.alimov.84@gmail.com

ORCID: 0009-0001-7356-3192

Inog'janova Mohinur Oybek qizi

“O‘zdavyerloyiha” Davlat-ilmiy loyihalash instituti “Namvilyerloyiha” Namangan
viloyati bo‘linmasi, Inson resurslarini boshqarish va rivojlantirish bo‘yicha
mas‘ul xodim (HR)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18150669>

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallanmagan yer uchastkalarini raqamli texnologiyalar asosida xususiylashtirish loyihalarini boshqarishning nazariy, metodologik va amaliy jihatlari kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamlashtirish jarayonlarining yer munosabatlari tizimiga ta‘siri, loyihalarni boshqarishning zamonaviy yondashuvlari, xorijiy tajribalar va O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari o‘rganiladi. Maqolada raqamli platformalar, elektron auksionlar, GIS va blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish orqali xususiylashtirish jarayonlarining shaffofligi, samaradorligi va investitsiyaviy jozibadorligini oshirish yo‘llari asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: yer uchastkalari, raqamli texnologiyalar, xususiylashtirish, loyiha boshqaruvi, elektron auksion, GIS, blokcheyn.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida yer resurslari davlatning eng muhim strategik aktivlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallanmagan yer uchastkalari sanoat, xizmatlar, logistika va infratuzilma loyihalarini joylashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. So‘nggi yillarda jahonda va O‘zbekistonda yer munosabatlarini isloh qilish, yer uchastkalarini xususiylashtirish va ularni iqtisodiy muomalaga jalb etishda raqamli texnologiyalardan foydalanish kengayib bormoqda.

An‘anaviy boshqaruv va xususiylashtirish mexanizmlarida shaffoflikning yetishmasligi, byurokratik to‘siqlar, korrupsiyaviy xavflar va ma‘lumotlarning yopiq holda saqlanishi samaradorlikni pasaytirib kelgan. Shu bois, raqamli texnologiyalar asosida yer uchastkalarini xususiylashtirish loyihalarini professional boshqarish zaruriyati yuzaga kelmoqda. Loyiha boshqaruvi yondashuvlarini qo‘llash ushbu jarayonlarni muddat, xarajat va sifat

ko'rsatkichlari asosida samarali tashkil etish imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi yer resurslarini boshqarishda raqamlashtirish va loyiha boshqaruvi integratsiyasining ilmiy asoslarini ishlab chiqish, shuningdek, O'zbekiston sharoitida zamonaviy mexanizmlarni takomillashtirish zarurati bilan belgilanadi.

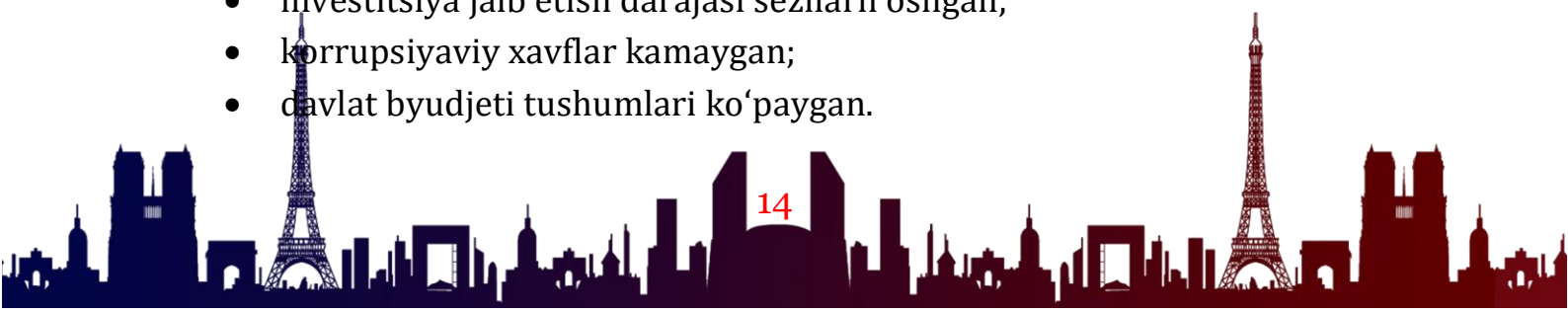
"Yer uchastkalari" tushunchasining ilmiy talqinlari. D.North fikricha, yer uchastkalari – bu mulkiy huquqlar tizimi orqali iqtisodiy institutlar bilan bog'langan cheklangan resursdir (North, 1990). K.Deininger yer uchastkalarini iqtisodiy faollik va investitsiya oqimlarini belgilovchi asosiy omil sifatida ta'riflaydi (Deininger, 2003). UN-Habitat talqiniga ko'ra, yer uchastkasi – bu ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy munosabatlar majmuasida shakllanadigan hududiy aktivdir (UN-Habitat, 2022). I.Williamson yer uchastkalarini barqaror rivojlanishning muhim komponenti sifatida ko'radi (Williamson et al., 2010). Qodirov A.A. yer uchastkalarini davlat va xususiy sektor manfaatlari tutashadigan iqtisodiy resurs sifatida ta'riflaydi (Qodirov, 2021).

"Raqamli texnologiyalar" tushunchasining ilmiy ta'riflari. OECD raqamli texnologiyalarni davlat xizmatlarini shaffof va samarali ko'rsatishga xizmat qiluvchi axborot-kommunikatsiya vositalari majmuasi sifatida izohlaydi (OECD, 2023). Tapscott raqamli texnologiyalarni iqtisodiy munosabatlarni tubdan o'zgartiruvchi innovatsion platformalar deb ta'riflaydi (Tapscott, 2018). World Bank talqinida raqamli texnologiyalar – bu ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va qaror qabul qilishni avtomatlashtiruvchi tizimlardir (World Bank, 2021). Deloitte raqamli texnologiyalarni boshqaruv samaradorligini oshiruvchi strategik vosita sifatida ko'radi (Deloitte, 2022). Karimov O.O. raqamli texnologiyalarni yer munosabatlarida shaffoflikni ta'minlovchi institutsional mexanizm sifatida baholaydi (Karimov, 2024).

Tadqiqotda tizimli yondashuv, institutsional tahlil, taqqoslama tahlil, statistik kuzatuv va loyiha boshqaruvi metodlari qo'llanildi. Shuningdek, AQSH, Yevropa Ittifoqi va Osiyo mamlakatlarining raqamli yer boshqaruvi tajribalari solishtirildi. Ma'lumotlar ochiq statistik manbalar, normativ-huquqiy hujjatlar va ilmiy nashrlarga asoslandi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar asosida amalga oshirilayotgan yer uchastkalarini xususiylashtirish loyihalarida:

- vaqt xarajatlari 30-40 foizga qisqargan;
- investitsiya jalb etish darajasi sezilarli oshgan;
- korrupsiyaviy xavflar kamaygan;
- davlat byudjeti tushumlari ko'paygan.

Elektron auksionlar va GIS tizimlari orqali yer uchastkalarining bozor qiymatini aniqlashda aniqlik va shaffoflik ta'minlangan.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, loyiha boshqaruvi yondashuvlarini raqamli xususiylashtirish jarayonlariga tatbiq etish jarayonni strategik rejalashtirish, risklarni boshqarish va manfaatdor tomonlar bilan samarali aloqani yo'lga qo'yishga xizmat qiladi. Xorijiy tajribalar bilan solishtirganda, O'zbekistonda huquqiy baza shakllangan bo'lsa-da, institutsional salohiyatni oshirish zarur.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda mazkur tadqiqot natijalari qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalarini raqamli texnologiyalar yordamida xususiylashtirish loyihalarini boshqarish zamonaviy iqtisodiyot sharoitida muhim strategik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, yer resurslarini xususiylashtirish jarayonlarini raqamlashtirish nafaqat davlat mulkini samarali boshqarish, balki investitsion muhitni yaxshilash, hududiy rivojlanishni jadallashtirish va bozor mexanizmlarini chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatdiki, loyiha boshqaruvi tamoyillarini (maqsadga yo'naltirilgan rejalashtirish, vaqt va xarajatlarni boshqarish, risklarni kamaytirish, manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik) raqamli xususiylashtirish jarayonlariga integratsiya qilish loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilish darajasini sezilarli oshiradi. Elektron auksionlar, GIS, kadastr axborot tizimlari va blokcheyn texnologiyalarining qo'llanilishi yer uchastkalari bo'yicha ma'lumotlarning aniqligi va ochiqligini ta'minlab, korrupsiyaviy xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Xorijiy tajriba tahlili (AQSH, Yevropa Ittifoqi, Estoniya va boshqa rivojlangan davlatlar misolida) shuni tasdiqladiki, raqamli platformalar orqali yer uchastkalarini xususiylashtirish davlat byudjeti tushumlarining oshishiga, bitimlar muddatining qisqarishiga hamda investorlar ishonchining mustahkamlanishiga olib keladi. O'zbekiston sharoitida esa huquqiy baza shakllangan bo'lsa-da, loyihalarni boshqarishning institutsional va tashkiliy mexanizmlarini yanada takomillashtirish zarurati mavjud.

Umuman olganda, qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalarini raqamli texnologiyalar yordamida xususiylashtirish loyihalarini boshqarish davlat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlikni ta'minlab, barqaror iqtisodiy o'sish va hududlarning kompleks rivojlanishiga xizmat qiladi.

Amaliy takliflar. Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi ilmiy-amaliy

takliflar ishlab chiqildi:

Loyiha boshqaruvi yondashuvlarini institutsional joriy etish – yer uchastkalarini xususiylashtirish jarayonlarini alohida loyiha sifatida baholab, PMBOK, PRINCE2 kabi xalqaro loyiha boshqaruvi standartlarini joriy etish maqsadga muvofiq.

Yagona raqamli platformani rivojlantirish – kadastr, elektron auksion, soliq va investitsiya axborot tizimlarini integratsiyalashgan yagona raqamli platforma asosida boshqarish shaffoflikni oshiradi.

Blokcheyn texnologiyalarini joriy etish – mulkiy huquqlarni ro'yxatdan o'tkazish va bitimlarni tasdiqlashda blokcheyn asosidagi yechimlar ma'lumotlar xavfsizligini kuchaytiradi.

Kadrlar salohiyatini oshirish – davlat organlari va loyiha ofislari xodimlari uchun raqamli texnologiyalar va loyiha boshqaruvi bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini joriy etish zarur.

Risklarni boshqarish mexanizmlarini kuchaytirish – texnologik, huquqiy va institutsional risklarni aniqlash hamda ularni kamaytirish bo'yicha alohida risk-rejalarni ishlab chiqish lozim.

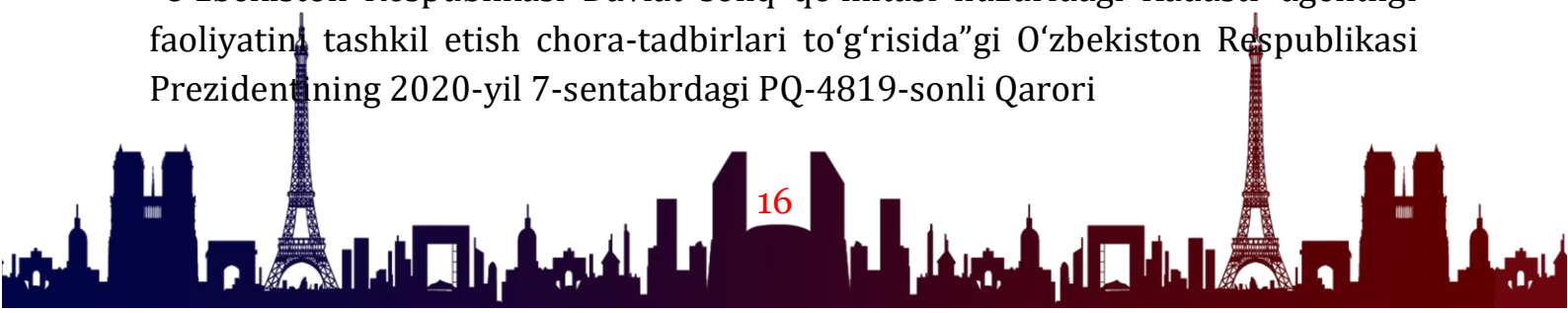
Xorijiy tajribani moslashtirish – rivojlangan davlatlarning ilg'or raqamli yer boshqaruvi tajribasini milliy sharoitga moslashtirgan holda bosqichma-bosqich joriy etish tavsiya etiladi.

Hududiy pilot loyihalarni kengaytirish – raqamli xususiylashtirish mexanizmlarini avval hududlarda sinovdan o'tkazib, keyinchalik respublika miqyosida tatbiq etish samaradorlikni oshiradi.

Mazkur takliflarning amaliyotga joriy etilishi qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalarini xususiylashtirish jarayonlarining raqamli, shaffof va samarali tizimini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi. - T.: O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, amaldagi tahrir.
- 2.“Yer munosabatlarida tenglik va shaffoflikni ta'minlash, yerga bo'lgan huquqlarni ishonchli himoya qilish va ularni bozor aktiviga aylantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 8-iyundagi PF-6243-sonli Farmoni
- 3.“Yer munosabatlarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”. “O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi huzuridagi Kadastr agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-sentabrdagi PQ-4819-sonli Qarori

4. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, 1990.
5. Deininger K. Land Policies for Growth and Poverty Reduction. World Bank, 2003.
6. UN-Habitat. Land Governance in the Digital Age. Nairobi, 2022.
7. Williamson I. et al. Land Administration for Sustainable Development. ESRI Press, 2010.
8. OECD. Digital Government Review. Paris, 2023.
9. Tapscott D. Blockchain Revolution. New York, 2018.
10. World Bank. Digital Land Administration Systems. Washington, DC, 2021.
11. Deloitte. Digital Transformation in Public Sector. London, 2022.
12. Qodirov A.A. Yer munosabatlari iqtisodiyoti. Toshkent, 2021.
13. Karimov O.O. Raqamli yer boshqaruvi. Toshkent, 2024.
14. Алимов, Б. Б. (2023). Инвестицион Лойиҳаларни Мониторинг Қилиш–Бизнесни Самарали Бошқаришнинг Муҳим Белгисидир. Boshqaruv Va Etika Qoidalari Onlayn Ilmiy Jurnal, 3(2), 72-76.
15. Алимов, Б. (2023). Хизмат Кўрсатиш Соҳасида Лойиҳаларни Бошқаришнинг Турлари Ва Хусусиятлари. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук, 3(8), 186-199.
16. Алимов, Б. Б. (2024). КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ РЕЙТИНГИНИ ХОРИЖ ТАЖРИБАЛАРИ АСОСИДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. Gospodarka i Innowacje, 53, 125-138.
17. Алимов, Б., & Ҳамроев, С. (2025). АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИДА ИНВЕСТИЦИОН ЛОЙИҲАЛАРНИНГ РЕСУРСЛАРИНИ САМАРАЛИ БОШҚАРИШ ВА МИНИМАЛЛАШТИРИШ СТРАТЕГИЯЛАРИ. Наука и инновации в системе образования, 4(8), 77-82.

